

background, analyzes in the light of socio-cultural and psycholinguistic approaches. Among the main problems that arise relating to the Ukrainian language, L. Masenko indicates an undermined demographic base, narrowed communicative functions, russification at various language levels, and a significant prevalence of surzhyk. The language situation in Ukraine is aggravated by the fact that for all 27 years of independence, the political elite has not implemented a purposeful language policy that would strengthen the position of Ukrainian.

Discussion. The language policy program offered by L. Masenko includes the following main points: 1) the genuine implementation of the state status of Ukrainian; 2) the development of the Ukrainian-language cultural environment; 3) language awareness and language resistance training; 4) the national elite formation. These and other ideas of L. Masenko have found their legislative embodiment.

Keywords: Larysa Masenko, the Ukrainian language, sociolinguistics, language policy.

УДК 811.161.1'276.16

Анатолій Загнітко, Надія Загнітко

МОНО- І ПОЛІЛІНГВОПЕРСОНА В ДИСКУРСИВНИХ ПРАКТИКАХ:

МОВЛЕННЄВО-ПОВЕДІНКОВІ ВИЯВИ¹

Розглянуто закономірності реалізації моно- і полілінгвоперсони в дискурсивних практиках, зокрема у фольклорній та художньо-белетристичній, схарактеризовано основні мовленнєво-поведінкові зразки з урахуванням мети, ситуації й потреб моно- і полілінгвоперсони, простежено закономірності актуалізації комунікативних намірів монолінгвоперсонями, встановлено окремі значущі компоненти аксіогенних ситуацій, що постають мовленнєво-поведінковими маркерами.

Ключові слова: монолінгвоперсонема, дискурсивна практика, аксіогенна ситуація, художній дискурс.

Постановка проблеми. У сучасній лінгвістиці питання лінгвоперсонології постають актуальними для студіювання, оскільки спрямовані на встановлення низки значущих величин реалізації окремої та колективної мовної особистості (моно- ↔ полілінгвоперсона). Вони стосуються статусу таких особистостей, рівнів їх реалізації, з'ясування цілісності та ін. Лінгвоперсонема – це сукупність усіх мовних здібностей і реалізацій особистості, де мовна особистість має два концептуальні виміри – моноперсонологійний і поліперсонологійний. Перший зорієнтований на встановлення закономірностей і напрямів реалізації окремої мовної індивідуальності в усіх її реальних і віртуальних виявах – часовому, просторовому, еволюційному, культурно-естетичному, соціумному,

¹ *Дослідження виконано в рамках програми фундаментальних досліджень Міністерства освіти і науки України (проект №0115U000088 “Комунікативно-прагматична і дискурсивно-граматична лінгвоперсонологія: структурування мовної особистості та її комп’ютерне моделювання”).

культурному – лінгвокультурологічному, концептуальному та інших, мовленнєво-поведінковій множині, а другий – спрямований на з'ясування мовно-часової, мовно-просторової, мовно-генераційної, мовно-соціумної та інших тяглостей полілінгвоперсона (за [Zahnitko 2017]). Студіювання передбачає поглиблений розгляд функційного рівня монологічної мови з аналізом мовленнєво й комунікативно поведінкових зразків, встановлення співвідношення закономірностей мовленнєвої ↔ комунікативно-прагматичної поведінки з відповідними дискурсивними практиками, зокрема фольклорною, художньо-белетристичною та з'ясування функційного навантаження в останніх тих чи тих лінгвоіндивідуалізацій монологічної мови. Заявлене мотивує актуальність студіювання мовленнєво-поведінкових зразків монологічної мови з урахуванням ситуативно-прагматичних і комунікативно-моделювальних чинників.

Дослідження монологічної мови, її структури, статусу та ін. пов'язане з питаннями комунікативної [Batsevych : 10–28], когнітивної [Selivanova : 365–421], функційної [Zahnitko 2014 : 191–221] та синергетичної [Pichtovnikova : 34–39] лінгвістики, перебуває у просторі важливих напрямів номінативно-екзистенційної (функційно-когнітивної чи постсоссюрівської) лінгвопарадигми [Zahnitko 2011 : 3–16], оскільки її методологічне підґрунтя належним чином забезпечує студіювання лінгвоперсоналогічних категорій, одиниць, рівнів.

Мета дослідження. Метою дослідження постає встановлення закономірностей мовленнєво-поведінкового вияву монологічної мови у фольклорних та художньо-дискурсивних практиках зі встановленням функційного навантаження мовленнєво-поведінкових зразків в окремих аксіогенних ситуаціях. Заявлена мета передбачає вирішення відповідних завдань: 1) теоретичне обґрунтування мовленнєво-поведінкових зразків монологічної мови з розкриттям їх значущості в дискурсивних практиках; 2) визначення диференційних ознак аксіогенних ситуацій у статусному навантаженні монологічної й полілінгвоперсона; 3) з'ясування напрямів співвідношення різноманітних мовленнєво-поведінкових форм у реалізації основних і/чи неосновних лінгвоіндивідуалізацій монологічної мови.

Застосовні методи дослідження. Аналіз мовленнєво-поведінкових зразків у фольклорних і художньо-белетристичних практиках зреалізовано із застосуванням корпусно орієнтовного (формування цілісного експериментально-дослідницького корпусу монологічної мови (пор., наприклад: Корпусу текстів української мови кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології Донецького національного університету імені Василя Стуса: підкорпуси: Корпус текстів Михайла Коцюбинського // Режим доступу: <http://corpora.donnu.edu.ua/> (20.07.2017), див.

також: Das Wortauskunftssystem zur deutschen Sprache in Geschichte und Gegenwart // Режим доступу: <http://www.dwds.de> (20.07.2017)), персонімоделювального (віртуальне моделювання та ін.) методів, почасти використано методи пресупозицій (окреслення прямих і/чи опосередкованих мотивів монологічної персони), дискурс-аналізу (контент-аналізу (кваліфікація цілісності, зв'язності, прийнятності, інтенційності та ін.), етнометодології [Zahnitko 2008 : 17–29] та ін. – для визначення комунікативних стратегій, тактик, інтенцій).

Виклад основного матеріалу дослідження. На початках аналізу мовної (мовленнєвої) особистості здебільшого виокремлювали три основних її рівні: вербально-семантичний (структурно-семантичний → лексикон), лінгвокогнітивний (тезаурусний), мотиваційний (→ прагматичний) [Karaulov : 38–80], згодом – обґрунтовано пізнавальний, поведінковий та ціннісний аспекти комунікативної особистості [Karasik : 125–247], яка за своїми виявами постає місткішою, оскільки охоплює різноманітні площини реалізації етичних та утилітарних, захисних і рівноважних норм, категорійно-концептуальні виміри інтерпретації сприйнятого і трансформованого [Gavra : 181–211] та ін. Усе це підтверджує необхідність виокремлення ще одного рівня моно- і полілінгвоперсони – функційного [Biloshyts'ka : 24–26], що акумулює множину застосованих комунікативних стратегій і тактик залежно від тих чи тих ситуативно-інтенційних настанов.

Для студіювання істотним є розуміння аксіогенної ситуації [Karasik 2014 : 65–70] як ґрунтованої на ціннісно осмислюваному орієнтуванні моно- й полілінгвоперсони (певні вчинки під час стихійного лиха – пожежа, повінь та ін.). У таких ситуаціях цінності постають як самодостатні [Krasnobayeva-Chorna : 101–145], оскільки особистість діє з орієнтуванням на усталену етичну, поведінкову та іншу модель. Тому аксіогенні (грец. αξία – цінність + генний) ситуації можуть поставати як динамічні (події) й статичні (ціннісно маркований стан речей): героїчні, жорстокі, смішні та інші події, що наявні в пам'яті людей і за повторювання набувають статусу прецедентних [Sakharuk 2015 : 51–107]. Аксіогенні ситуації вербалізовані в спеціалізовано мовленнєвих жанрах – легендах, притчах, прислів'ях, зрідка – в анекдотах, а також – в описах життя. Такі ситуації здебільшого мотивують відповідний мовленнєво-поведінковий зразок, відхилення від них призводить до комунікативних помилок. Показовою постає в окремих текстах реалізація комунікативної стратегії на зниження статусу реальної ↔ віртуальної комунікації.

У грецькій легенді «Сини Алоєя» говорить про всесильний і нещадний гнів Аполлона. Караючи кого-небудь, він посилає золоті стріли, від яких загинули горді своєю силою сини Алоєя От і Ефіальт, котрі ще в ранньому дитинстві мали славу за великий зріст, силу й хоробрість. Вони не бажали

підкорятися Аполлонові й погрожували богам-олімпійцям, їх відвага й надприродна сила не знала перепон. Вони неодноразово говорили, що згромадять одна на одну гори Олімп, Пеліон і Оссу. От та Ефіальт, таким чином дістануться неба й викрадуть Геру й Артеміду. Погрози непокірних синів Алоєя нагадували слова колишніх титанів. Незвичайного рівня сила й мужність були запорукою здійснення виголошуваних погроз. Отже скували Ота та Ефіальта на повних тридцять місяців у в'язниці грізного бога війни Ареса. Лише відважний і спритний Гермес зумів припинити муки Ареса, викравши його із в'язниці. Грізною була покара Аполлона, який не стерпів погроз Ота й Ефіальта. В одну мить вилетіли дві золоті стріли з його лука, і впали пронизані ними *От та Ефіальт* (за Кур 1996: 25)). Сюжетна лінія констатує: сини царя Алоєя (хоч він і був за походженням пов'язаний з Олімпом), народжені на землі, вирішили погрожувати Олімпу з вираженням агресії вербально: «*О, дайте нам тільки змужніти, дайте тільки діяти повної міри нашої надприродної сили. Ми згромадимо тоді одна на одну гори Олімп, Пеліон і Оссу і зійдемо по них на небо. Ми викрадемо тоді у вас, олімпійці, Геру і Артеміду*». Порухення принципу комунікативної толерантності в результаті активувало стратегію зниження статусу Олімпу з орієнтуванням на формування його негативної оцінки, водночас застосовано тактику погроз вербалізованих («*Ми згромадимо тоді одна на одну гори Олімп, Пеліон і Оссу і зійдемо по них на небо. Ми викрадемо тоді у вас, олімпійці, Геру і Артеміду*») і невербалізованих (*скували вони ланцюгами грізного бога війни Ареса*). І наслідком цього стала страшна кара – смерть Ота та Ефіальта (...*впали пронизані стрілами* (Аполлона – А.З.) *От і Ефіальт*).

Тут потрібно згадати, що Аполлон був покровителем музики, віщування й лікування, тому особливо цінним для нього поставало естетичне багатство. І все-таки він змушений застосувати насилля для показу величі Олімпу – необхідності дотримання усталеної субординативної поведінки, коли пиха й гордовитість Ота й Ефіальта зруйнували стратегію позитивної тональності спілкування. Цей сюжет показово відбиває аксіогенну подію – ситуацію «Божа кара». Подібна подієвість надзвичайно цінна для розкриття світоустрою, вона актуалізує низку характерних рис мовленнєво-поведінкових та етичних, захисних і рольових, експресивних і рівноважних норм, їх алгоритми. Їх дотримання постає визначальним у реалізації межування – внутрішньо- й зовнішньосоціумного: 1) смертний не має права вважати себе рівним вищим силам; 2) смертний має своїм обов'язком схилитися перед богами, поклонятися їм; 3) смертний ніколи не може погрожувати богам; 4) за погрозу богам наслідком поставатиме відплата – її вияв постає невідворотним. Поза всяким сумнівом, подібні «норми визначають статусні стосунки між людьми й богами» [Karasić 2012: 66], за їх недотримання людину жорстоко карають.

Диференційні виміри аналізованого сюжету безпосередньо пов'язані з реальною соціумною практикою – стосунки між членами спільноти, які перебувають у субординації, і мають дотримуватися комунікативних стратегій а) позитивної тональності спілкування, б) підвищення статусу співрозмовника, уникаючи стратегії негативної тональності, стратегії зниження статусу співрозмовника та ін. І ще одна ціннісно породжувальна теза – усталений стан речей не варто порушувати, не висловлювати свій спротив, оскільки він іде врозріз із суспільно визначеним, відступ від норми завжди є відцентровим. До цього потрібно також додати: навіть Аполлон не може і не має права чинити по-іншому, адже відсутність *кари* ↔ *покарання* стане поштовхом відцентровості, руйнування цінностей співвідношення внутрішньо- і зовнішньосоціумного первнів, у якому останнє є визначальним.

Аксіогенна подія «Божа кара» унормувалася у відповідному стійкому вислові, який використовують, коли наголошують на невдоволенні (→ незадоволенні). Визначені компоненти аксіогенної події «Божа кара» в аналізованій легенді постають значущими і для сучасного соціуму, хоча в останньому протягом тривалого часу вони набули відповідних національних нашарувань. Останнє відбито у поширених легендах, повір'ях. У цьому разі аксіогенна подія для полілінгвоперсони містить власну внутрішню мотивацію. Підтвердженням може бути легенда з Наддніпрянщини «Божа кара»: *Розповідають, що кам'яні баби були колись такими самими людьми, як і ми, але скам'яніли. А сталося це так.*

Бог створив людей раніше за Сонце, тому жили вони в темряві, харчувалися плодами рослин. Але ось з'явилося Сонце. Злякалися люди, сполошилися і, щоб його знищити, почали виходити на високі могили та плювати на нього. Образився Бог і прокляв за це людей. І вони, де стояли, там і скам'яніли.

Але в цих скам'янілих людей, кажуть, є надія знову перетворитися, зробитися живими, якими їх створив Бог (Українські 2009: 44).

У наведеному тексті простежуємо функційне навантаження усіх чотирьох встановлених елементів поведінкових стереотипів аксіогенної події «Божа кара»: 1) *Бог створив людей*; 3) *... почали (люди) виходити на високі могили та плювати на нього (сонце)*; 4) *Образився Бог і прокляв за це людей, І вони, де стояли, там і скам'яніли*. Другий елемент (смертний має схилитися перед богами, поклонитися їм) є імпліцитний і постає похідним від першого – створення Богом людей. У легенді відсутня поведінкова вербалізація, невербалізований компонент (*плювати на нього (сонце)*) відбиває домінування низького в людських особах, намагання знецінити вчинки Бога.

Не менш цікавим постає вияв реалізації аксіогенної події «Божа кара» в художньо-белетристичній інтерпретації, зокрема в прозовій дискурсивній

практиці – однойменному оповіданні Анатолія Дімарова¹, в якому головний персонаж Колодій приїжджає в село на роботу. Його із задоволенням влаштує електриком Ригорович, котрий був колись головою колгоспу, а тепер, після формальної зміни назви, залишився керувати усім (**Був колгосп – колгосп і лишився. Тільки що назву змінили**) господарством. Колодій привокуює до себе увагу тим, що разом із сином займається ранковою гімнастикою, ремонтує хату, освоює бджільництво. Водночас викликає внутрішньосоціумний спротив захоплення Колодія питаннями політики і прагнення змінити щось у селі. Після тривалих внутрішніх міркувань з низкою питань (**В газету писати? / Колись писав, пробував. Надрукували, а толку? На ньому ж усе й окотилося. Причепились до чогось, розряд понизили. / Дзвонить до району?.. В область?.. У Київ?.. / Аякже, додзвонишся!..**) логічним постає висновок (**Все в один клубок зав'язалося, всі продані й куплені**). Пошук неординарних шляхів спротиву (**Колись до Президента достукався – листа написав. Знайомого в Києві попросив однести в канцелярію – не довіряв уже й пошті... / І що з того вийшло? Пишик з того вийшов! Переслали листа, відфутболили тим, на кого він у листі тому й скаржився, – вживіть заходів, повідомте**) зумовив формування агресивного ставлення до поведінки Колодія (**Вжили... Повідомили... Місяць тягали: допитувались, чого це він надумався Президента тривожити...**), тому неординарність вчинків мотивує об'єктивність висунення себе на роль лідера (**Народ! Народ піднімати – нема іншого виходу!**). Перебіг виборчого процесу і постійні вияви спротиву (залили вулики водою, підкидають листи з погрозами та ін.) лише поглиблюють поведінкову мотивацію (**А він тільки зіцілював зуби: «Переможемо — всіх до нігтя притиснемо!»**) Колодія. Упевненості додавало те, що з кожним із односельців він розмовляв, але звиклість до усталеного стала визначальним поведінковим мотиватором більшої частини виборців, що надали перевагу практичному критерію – відтворення звичних варіантів поведінки у відповідній ситуації (**Проголосували, порахували: два проценти за нього**). Висновкова теза, виголошена Ригоровичем (**І зітхнув полегшено Ригорович: збувся «Божої карі»**) має опертям попередню дію Колодія (**Поспіхом, за безцінь, спродався і виїхав**) (Dimarov 2009: 141–146). Аксіогенна подійність «Божя кара» в цьому разі пов'язана із захисною (на початковому етапі), згодом утилітарною (намаганням вирішити практичну проблему) та моделювальною (**Майже всі двори обходив, пояснюючи, що і до чого. Всі з ним погоджувалися, всі! Бабусі вслід хрестили: «Помагай тобі Бог, чоловіче добрий!»**) зразками поведінки. Усі заявлені мовленнєво

¹ Через значний за обсягом текстовий матеріал його скорочено переказом, у збережених текстових величинах дотримано виділення напівжирним курсивом.

поведінкові зразки ґрунтовані на меті (**Народ! Народ піднімати – нема іншого виходу!**), потребах (*Та ви подивіться, хто нами керує. Президент, що ні в тин ні в ворота?.. Депутати, які тіки дбають про те, щоб власні кишені набити зеленими?.. Чи начальство районне, яке усі ферми пожерло-спустошило?*), ситуації (*Все в один клубок зав'язалося, всі продані й куплені*).

Звільнювальна поведінка Колодія (**Поспіхом, за безцінь, спродався і виїхав**) позбавлена вербалізації, відбита лише невербальним компонентом і глибинно мотивована прагненням головного персонажа убезпечити свою родину від реальних негативних умов існування. У всьому текстовому просторі функційне навантаження «Божої карі» асоційовано з Колодієм – активною особою, що прагне розхитати усталену майстерно змодельовану поведінку, де субординативні відносини пронизують увесь лінгвосоціум і відбивають закріплення соціальних і мовленнєво-рольових статусів, пор.: *Докотилися ті розмови і до Ригоровича. Перестрів якось Колодія, буркнув: «Зайдіть!».* / *Не хотів, видать, розмовляти при свідках. Що вже й вуха понашоршували.* / **«Що ви там язиком дурним плещете?»** – «Собака плече – не я!» – спалахнув Колодій. / *У Ригоровича й жовна заграли: «Ви от що: робіть своє діло, а народ не підбурюйте. Бо так і догратися можна...»* – «Не лякайте, я уже ляканий! А до того, що я говорю, вам діла немає». / *Вискочив Колодій – грюкнув дверима. І довго по тому ця розмова кипіла у ньому* (Dimačov 2009). Відхилення від усталеної мовленнєво-поведінкової норми стало причиною використання керівником комунікативної стратегії негативної тональності, чим спроектовано увесь плин квазідіалогу, в якому Ригорович інваріантом вважає субординативний зразок відносин (**Ви от що: робіть своє діло, а народ не підбурюйте**). Підтвердженням цього постає використання зниження діапазону спілкування, використання експресивної лексики, стійких висловів з негативним забарвленням (**Що ви там язиком дурним плещете?**), погрози, умонтовані у парцельовану структуру з умовчанням (**Бо так і догратися можна...**).

Видозміна поведінки головного персонажа мотивована й динамікою його внутрішнього мовлення (**В газету писати? / Колись писав, пробував. Надрукували, а толку? На ньому ж усе й окотилося. Причепились до чогось, розряд понизили. / Дзвонить до району?.. В область?.. У Київ?.. / Аякже, додзвонишся!..**) з наповненням питальними й обірваними реченнями, чергуванням питань і відповідей. Переважним мовленнєво-поведінковим зразком головного героя постає моделювальний, що в межах наявного лінгвосоціуму намагається усталити інший характер відносин – від вертикально-субординативних до лінійно-координативних (**Майже всі двори обходив, пояснюючи, що і до чого. Всі з ним погоджувалися, всі! Бабусі вслід хрестили: «Помагай тобі Бог, чоловіче добрий!»** або *І дядьки потроху-*

потроху до тих "політбесід" починають зникати. Вже не так озирються. Погоджуються, що таки щось треба робити).

Загалом «Божа кара» в лінгвокультурній інтерпретації сприймається монолінгвоперсоною як справедливий присуд – розплата за щось вчинене самою особою чи її родичами з урахуванням генеративно-еволюційних ліній: *...герцог, і той не тримав зла на винуватця смерті його старшого сина. Не будиши засліпленим батьківською любов'ю, він не мав жодних ілюзій щодо особистих якостей Гійома і дійшов цілком слушного висновку, що то була кара Божя, а отже, не годиться **ображатися на знаряддя, обране для цієї мети Всевишнім*** (Avramenko: 45). Лінгвоіндивідуалізація герцога в цій аксіогенній ситуації є похідною усталеного її сприйняття та відповідності вчиненого Всевишнім закономірностями дотримання відповідальності за все і перед собою, і перед Вищими силами.

Отже, мовленнєво-поведінкові виміри монолінгвоперсони визначено: 1) соціальними й етичними нормами; 2) кореляцією і/чи некореляцією мовленнєвих моделей лінгвосоціуму й монолінгвоперсони; 3) морально-настановною тяглістю; 4) адекватністю мовленнєво-поведінкових виявів в аксіогенних ситуаціях; 5) дотриманням комунікативних стратегій і тактик відповідно до соціально-рольових статусів, напрямами мовленнєвого самовираження монолінгвоперсони.

Висновки та перспективи дослідження. Мовленнєво-поведінкові реалізації моно- і полілінгвоперсони мотивовані усталеними зразками лінгвосоціумних відношень. Вони акумулюють у собі зразки дохристиянських і християнських вірувань, відбитих у численних казках, міфах і легендах. Мовленнєво-поведінкові вияви монолінгвоперсони послідовно виражені в тих чи тих комунікативних стратегіях і тактиках і оприявнюються у відповідних мовленнєвих актах. Дотримування монолінгвоперсоною толерантності, співробітництва чи інших принципів комунікації ґрунтовано на традиціях, врахуванні глибини й мотивованості аксіогенних та інших ситуацій, вивчення й аналіз яких потребують не лише послідовної інвентаризації (аксіогенними постають події «Братовбивство», «Уміння бачити суть», «Порівняння» та ін.), а й встановлення їх диференційно мовленнєвих ознак, з'ясування лінгвокультурологічного навантаження тощо.

References

Avramenko, Oleh and Valentyn Avramenko. *Prynts Galiyi (Prince of Galilee)*. Kyiv: Ukrayins'kyi vybir, 2005.

Batsevych, Florij. *Osnovy komunikatyvnoji linhvistyky. 2-he vyd., dop. (Basics of Communicative Linguistics)*. Kyiv: Academia, 2009.

Biloshyts'ka, Valeriya. *Komunikatyvna osobystist' yak fenomen politychnoyi linhvokul'tury (na materialy analitychnykh statey ukrayins'kykh, anhlis'kykh ta frantsuz'kykh masmedia)*

(Communicative Personality as a Phenomenon of Political Linguistic Culture (on the basis of analytical articles of Ukrainian, English and French mass media)). Diss. Kyiv: Kyiv national'nyy U, 2017.

Gavra, Dmitrii. *Osnovy teorii komunikatii (Fundamentals of the theory of Communication)*. Sankt-Peterburg: Piter, 2011.

Dimarov, Anatolij. *Bozha kara: povisti, opovidannya, etyudy (Divine Punishment: Stories, Sketches)*. Kyiv: Ukrayins'kyy pys'mennyk, 2009.

Karasik, Vladimir. "Aksiogennaja situacija kak jedinica cennostnoj kartiny mira (Axiogenic Situation as an Evaluative World Mapping Unit)". *Politihkeskaja lingvistika (Political Linguistics)* 1 (2014): 65–75.

Karasik, Vladimir. *Jazykovoje projavlenije lithnosti (Linguistic Manifestation of Personality)*. Moskva: Gnozis, 2015.

Karaulov, Jurij. *Aktivnaja grammatika i asociativno-verbal'naja set' (Active Grammar and Associative-Verbal Network)*. Moskva: Institut russkogo jazyka RAN, 1999.

Krasnobayeva-Chorna, Zhanna. *Linhvofrazemna aksiolohiya: paradyhmal'no-katehoriynny vymir (Lingvo phraseological Axiology: paradigm-categorical Dimension)*. Vinnytsya: TOV "Nilan-LTD", 2016.

Kun, Mykola. *Lehendy ta mify starodavn'oyi Hretsiyi (Legends and Myths of Ancient Greece)*. Kyiv: Mystetstvo, 1996.

Pichtovnikova, Lidija. "Sinergeticheskaja paradigma v sovremennoj lingvistike" (Synergetic Paradigm in Contemporary Linguistics). *Naukovi zapysky: Filolohithni nauky (movoznavstvo) (Scientific Notes: Philological Sciences (Linguistics))* 127 (2014): 34–39. Web. 20 Jul. 2017.

Sakharuk, Inna. *Prezydentni fenomeny yak zasib suhestiyyi v ukrayins'komu mediynomu dyskursi (Case-law Phenomena as a Means of Suggestion In the Ukrainian Media Discourse)*. Diss. Donetsk'kyy natsional'nyy U, 2015.

Selivanova, Olena. *Suthasna linhvistyka: napriamy i problem (Modern Linguistics: Directions and Problems)*. Poltava: Dovkillia-K, 2008.

Ukrayins'ki narodni kazky: Knyha 33. Kazky Naddnipyrianshchyny / Zapys, uporyad., i lit. oprats. M. Zinchuk (Ukrainian folk tales: Book 33. Tales of the Dnieper / Recording, arrangement, and years. Processing M. Zinchuk). Vyzhnytsya: TOV VPK «Cheremosh», 2009.

Ukrayins'ki, narodni kazky: Knyha 34. Kazky Naddnipyrianshchyny / Zapys, uporyad., i lit. oprats. M. Zinchuk (Ukrainian folk tales: Book 34. Tales of the Dnieper / Recording, arrangement, and years. Processing M. Zinchuk). Vyzhnytsya: TOV VPK «Cheremosh», 2011.

Zahnitko, Anatolij. *Osnovy dyskursolohiji (The basis of Discourse)*. Donetsk: Donetsk'kyy natsional'nyy universytet, 2008.

Zahnitko, Anatolij. "Tipologitheskije projavlenija lingvistitheskich paradigm: klassifikacionnye i kvalifikacionnye aspekty (Typological Manifestations of Linguistic Paradigms: Classification and Qualification aspects)". *Linguistica Brunensia*. 59₁₋₂ (2011): 3–16.

Zahnitko, Anatolij. *Teorija hramatyky i tekstu (Theory of Grammar and Text)*. Donetsk: Noulidzh (donets'ke viddilennia), 2014.

Zahnitko, Anatolij. "Suthasna linhvopersonolohoja: rivni, odynci I katehoriji (Modern Linguospersonology: Levels, Units and Categories)". *Zbirnyk naukovych prac profesorsko-vykladackoho skladu DonNU imeni Vasylia Stusa za 2015-2016 rr.* – Vinnytsia, 2017. 1–3. Web. 20 Jul. 2017.

Abstract

Anatolij Zahnitko, Nadiya Zahnitko

MONO- AND POLYLINGUO- PERSON IN DISCOURSE PRACTICES: LINGUISTIC-BEHAVIORAL EVIDENCES

Background. In modern linguistics, the issues of the linguo-person are of relevance to the study, since they are aimed at establishing a number of significant values for the realization of a separate and collective linguistic personality (mono↔ polylinguo-person). They touch upon the status of such personalities, levels of their implementation, the clarification of integrity, etc. The study combines in-depth consideration of the functional level of the monolinguo-person with the analysis of speech and communicative behavioral samples, as well as the establishment of correlation of the patterns of speech behavior with the corresponding discursive practices of the monolinguo-person. The above-mentioned approach motivates the relevance of the study of speech-behavioral samples of the monolinguo-person.

The research of the monolinguo-person (its structure, status, etc.) is related to the issues of communicative, cognitive, functional, and synergetic linguistics; it is in the sphere of important directions of nominative-existential (functional-cognitive or post-soviet) lingual paradigms, since its methodological basis provides the study of categories of the linguo-person, units, and levels.

Purpose. The aim is to establish the regularities of the speech-behavioral expression of the monolinguo-person in folklore and artistic-discursive practices with the establishment of the functional load of speech-behavioral patterns in certain axiological situations.

Methods. The analysis of speech-behavioral samples in folklore and artistic-belletristic practices has been implemented with the use of case-oriented (formation of a holistic experimental-research body of the monolinguo-person, person-modeling methods; the methods of presupposition and the discourse analysis were partly used.

Results. The language-behavioral measurements of the monolinguo-person are determined by the following factors: 1) social and ethical norms; 2) correlation and / or non-correlation of the speech models of linguistic social medium and monolinguo- person; 3) moral and regulatory durability; 4) the adequacy of speech-behavioral manifestations in axiological situations; 5) adherence to communicative strategies and tactics in accordance with the social-role statuses, the areas of speech self-expression of the monolinguo-person.

Discussion. The speech-behavioral realization of the mono- and polylinguo-person is motivated by the established patterns of lingual-social relations, that accumulate in themselves the samples of pre-Christian and Christian beliefs, reflected in numerous fairy tales, myths and legends. Language-behavioral manifestations of the monolinguo-person are consistently expressed in different communicative strategies and tactics and are also revealed in relevant speech acts. Observance of tolerance by the monolinguo-person, cooperation or other principles of

communication are based on traditions, the depth and motivation of an axiological and other situations, the study and analysis of which require not only consistent inventory (axiological occurrences of “Brotherhood”) are taken into account.

Keywords. Monolinguo-person, discursive practice, axiological situation, artistic discourse.

УДК 811.161.2–81’373,611

Ольга Кирилюк

ЛІНГВАЛЬНЕ ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ОЦІННОГО СТАВЛЕННЯ ДО ОПОНЕНТА В КОНТЕКСТІ ПЕРЕЙМЕНУВАЛЬНОЇ КАМПАНІЇ

У статті йдеться про особливості мовного віддзеркалення взаємного ставлення учасників дискусії в умовах обговорення суспільно-політичної ситуації. У ході аналізу окреслено основні психологічні прийоми маніпуляції суспільною думкою за допомогою мовних одиниць. Встановлено екстра- та інтралінгвальні чинники, що впливають на вибір того чи того номінатива.

Ключові слова: симулякри, новотвори, конотація, внутрішня семантика, антиномія, ментальні кореляти.

Постановка проблеми, її зв’язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Перейменування населених пунктів в Україні в рамках “закону про декомунізацію” відбулося з виразними ознаками ментального протистояння, яке було спричинене дуальністю світоглядних категорій, зокрема категорії “свій-чужий”. Тому ті самі події, факти залежно від світоглядних позицій мовця репрезентувалися різними номенами. Особливості вибору й використання цих номенів та їх здатність віддзеркалювати оцінне ставлення до опонента становлять особливу зацікавленість дослідників і визначають актуальність обраного напрямку дослідження.

Суспільно-політичні протистояння часто супроводжуються високим рівнем агресії і нетерпимості до опонента. А тому закономірною є наявність у дискусії різних типів дихотомії. Деякі бінарні категорії конфліктів настільки приживаються в суспільній свідомості, що стають дієвим засобом для використання з пропагандистською метою. Наприклад, протиставлення *наші – фашисти* в епоху Другої світової війни настільки глибоко укорінилося в радянській парадигмі, що продовжує діяти в країні протягом усіх 26 років незалежності.

Якщо говорити про дуальність світоглядних категорій сучасного українця, то на неї свій відбиток накладають події Революції гідності та збройний конфлікт на Сході країни, а тому на перший план виходять такі ментальні кореляти: *Схід – Захід, європейський вектор – азіяський вектор, Майдан – Антимайдан, Україна – Росія, Захід – Росія* та ін.